

ÇİN MERKEZLİ ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİ GELİŞTİRME STRATEJİSİ BAĞLAMINDA DÖNER KAPI POLİTİKASI¹

Elif İLHAMOĞLU

eilhamoglu@gmail.com

ORCID: 0009-0004-9010-9807

Hasan DURAN

hasan.duran@istanbul.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5328-9918

Araştırma Makalesi

Research Article

Geliş Tarihi

Received: 1 Kasım 2025

Kabul Tarihi

Accepted: 9 Aralık 2025

THE REVOLVING DOOR POLICY IN THE CONTEXT OF CHINA'S IR THEORY-BUILDING STRATEGY

ÖZ 21. yüzyılda Çin'in küresel alanda ekonomik ve siyasi ağırlığının artması, bu ülkenin entelektüel ve akademik alanlarda da sistematik dönüşümünü beraberinde getirmiştir. 1978 sonrası reform ve dış açılma politikalarının başlangıcından itibaren şekillenen bu entelektüel dönüşüm süreci, özellikle 2000'li yıllarda kurumsallaşma aşamasına girmiştir. Çin Komünist Partisi (ÇKP), Çin'i "tehdit" ilan eden Batı merkezli uluslararası ilişkiler² ve dış politika anlatısına karşı kendi anlatısını oluşturmak amacıyla, düşünce kuruluşlarını ve akademiye devlet politikasının önemli bir parçası haline getirmiştir. Bu ilgi özellikle Uluslararası İlişkiler³ (Uİ) disiplinine yoğunlaşmış ve Çin'in kendini açıklamasını ve dünyaya "alternatif" bir model sunmasını sağlamak amacıyla Çin'e özgü Uluslararası İlişkiler teorileri geliştirme hedefi en üst resmi makamlar tarafından da lanse edilerek, bu çalışmalar için devlet destekli projeler geliştirilmiş ve özel bütçeler oluşturulmuştur. Düşünce kuruluşları sürecin en önemli parçası haline gelmiştir. Makalede, Çin'de düşünce kuruluşlarının (think tank) gelişimi, akademi ile olan entegrasyonu, devlet mekanizması içindeki konumu ve Uluslararası İlişkiler disiplinine olan etkileri incelenmektedir. Ayrıca, "döner kapı" politikası olarak adlandırılan akademi-politika-düşünce kuruluşu geçişkenliğinin kurumsallaşma süreci ve Çin'in küresel söylem mücadelesindeki rolü değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası ilişkiler, Çin, Düşünce Kuruluşları, Çin Yaklaşımı, Dış Açılma, Döner Kapı Politikası.

ABSTRACT The rise of China's economic and political weight on the global stage in the twenty-first century has been accompanied by a systematic transformation of its intellectual and academic spheres. Shaped since the advent of the post-1978 reform and opening-up policies, this transformation has moved toward institutionalization particularly since the 2000s. To craft its own narrative in response to West-centric international relations and foreign policy discourses that label China a "threat," the Communist Party of China (CPC) has made think tanks and academia integral to state policy. This focus has concentrated on the discipline of International Relations (IR). With the aim of enabling China to explain itself and propose an "alternative" model, top state authorities have promoted the development of IR theories with Chinese characteristics, launching state-backed projects and dedicated budgets. Think tanks have become the central pillar of this process. This article examines the development of think tanks in China, their integration with academia, their position within the state apparatus, and their effects on the discipline of International Relations. It also evaluates the institutionalization of the "revolving door" policy—the permeability among academia, policymaking, and think tanks—and its role in China's pursuit of global discourse power..

Keywords: International Relations; China; Think Tanks; China's Approach; Opening-Up; Revolving Door Policy.

¹ Bu çalışma, birinci yazarın, ikinci yazar danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlamakta olduğu doktora tezinden üretilmiştir.

² Devletlerarası ilişkileri kastedir.

³ Akademik disiplini kastedir, ayırt edebilmek için baş harfleri büyük yazılmıştır.

GİRİŞ

1980’lerde Mao sonrası başlatılan ekonomik reformlar Çin’i eşi benzeri görülmemiş bir büyüme ve modernleşme sürecine taşımış; bu süreç ülkeyi günümüzde dünyanın en büyük ikinci ekonomisi konumuna getirmiştir. Çin’in yükselişi ve uluslararası topluma yeniden entegrasyonu, Soğuk Savaş sonrası dönemin en dikkat çekici olgularından biri olarak değerlendirilmektedir ve basit açıklamalarla kavranamayacak ölçüde çok boyutlu bir nitelik taşımaktadır (Kumar, 2018; Buzan, 2010). Ticaret, yatırım ve diplomasi aracılığıyla küresel ölçekte giderek artan bir nüfuz elde eden Çin, bu yönüyle uluslararası sistemde güç dağılımına ilişkin tartışmaların yeniden canlanmasına neden olmuştur. Ülkenin ekonomik, jeopolitik ve teknolojik alanlarda hızla yükselen konumu, “post-Amerikan düzen” arayışlarını güçlendirmiş; buna bağlı olarak uluslararası sisteme yönelik yeni hegemon ve post-hegemon tartışmalarını tetiklemiştir. Yükselen Çin’in küresel düzenin kural ve normlarını etkileme amacıyla ortaya çıkan fırsatları nasıl değerlendireceği ise güncel akademik ve politik tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Amerikan “tek kutupluluğunun” sona erdiği ve dünyanın yeni bir döneme girdiği yönündeki değerlendirmeler giderek daha fazla dile getirilmektedir. Bu bağlamda Çin ile ABD, yeni oluşan düzenin temel ilkelerini biçimlendirme kapasitesine sahip iki başlıca aktör olarak görülmektedir (Ikenberry vd., 2015).

İki büyük gücün hangi ilkeler doğrultusunda, hangi koşullar altında ve ne ölçüde rekabet edeceği; rekabet sürecinde çatışma mı yaşayacağı yoksa iş birliği mi geliştireceği, günümüzde Uluslararası İlişkiler disiplininde en sık tartışılan sorular arasında yer almaktadır. Ancak bu soruların çoğu, Amerikan ve genel olarak Batı çıkarlarını merkez alan bir bakış açısıyla sorulmakta ve Çin’i giderek “güvenlikleştirci” bir çerçevede konumlandırmaktadır. Özellikle geleneksel Anglo-Amerikan Uluslararası İlişkiler teorileri, güç geçişi ve hegemonya kuramları çerçevesinde Çin’in yükselişini Batı bağlamında anlamlandırmaya çalışmakta; bu yaklaşımlar Çin’i “mevcut hegemonya için yükselen bir rakip ve potansiyel tehdit” olarak değerlendirmektedir (Mearsheimer, 2019).

Diğer yandan Çin de kendi yükselişini kavramsallaştırmaya ve uluslararası topluma anlatmaya çalışmakta; bununla birlikte uluslararası düzene ilişkin bir vizyon ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, hükümetin doğrudan teşvikiyle gelişen Çin merkezli Uluslararası İlişkiler yaklaşımları, ülkenin geleneksel düşünsel mirası ile modern perspektiflerini bir araya getirerek hem yeni küresel düzeni hem de Çin’in yükselişini açıklamaya, ayrıca mevcut kuramsal çerçevelere alternatif oluşturabilecek teoriler geliştirmeye yönelmektedir (Qin, 2011, s. 232).

Çin’in ekonomik büyümesi ve küresel ticaret ağına entegrasyonu, yalnızca siyasi ve ekonomik alanlarda değil, aynı zamanda akademik düzlemde de kapsamlı bir dönüşüm sürecini tetiklemiştir. Ülkenin artan küresel etkisi ve Batı ile yoğunlaşan etkileşimi, Çinli araştırmacıların uluslararası akademik platformlardaki görünürlüğünü belirgin biçimde artırmış; hem uluslararası konferanslarda hem de akademik yayınlarda Çin’in ağırlığı daha fazla hissedilir hâle gelmiştir. Çin’in uluslararası alanda daha etkili bir aktör olarak ortaya çıkması ve giderek daha aktif bir dış politika benimsemesi, Çin Komünist Partisi açısından dış politika ve uluslararası ilişkiler alanında çok yönlü değerlendirmelere ve derinlikli analizlere duyulan ihtiyacı güçlendirmiştir. Bu durum, bilgi ve istihbaratın sistematik biçimde toplanması, sınıflandırılması ve politika

yapım süreçleri için işlenmesini gerektiren kurumsal yapılara olan talebi artırmış; Batı'daki, özellikle de ABD'deki örneklerle benzer biçimde düşünce kuruluşlarının geliştirilmesi ve kurumsallaştırılması gündeme gelmiştir. Dışişleri alanında uzmanlaşma ihtiyacının belirginleşmesi ve bölgesel ile işlevsel uzmanlık alanlarının önem kazanması, bu kuruluşların etkisinin 2000'li yıllarda daha da artmasını sağlamıştır. Bu süreçte Çin'in uluslararası konumunu daha iyi analiz edebilmek ve dış politikalarını meşru bir çerçevede ifade edebilmek amacıyla daha sistematik bilgi üretimi ile analitik kapasiteye duyulan ihtiyaç belirginleşmiş; bu ihtiyaca yanıt olarak düşünce kuruluşları ve akademik araştırma enstitüleri hem teorik hem pratik düzeyde kritik roller üstlenmiştir. Çin'in düşünce kuruluşları, "politika sürecini etkilemek üzere politika konularında araştırma ve danışmanlık yürüten istikrarlı ve özerk yapılar" olarak tanımlanmaktadır (Zhu, 2009, s. 337).

Düşünce kuruluşları ve araştırma enstitüleri, Çin'in dış politika stratejilerini analiz etmenin yanı sıra, küresel düzeyde Çin perspektifinin yayılmasına katkı sağlayan bir işlev üstlenmektedir (Zhu & Xue, 2007, s. 460). Uluslararası ilişkiler disiplininin teorik ve metodolojik gelişiminde kritik roller oynayan bu kurumlar, Çin'in kendine özgü tarihsel ve ideolojik bağlamı içinde yalnızca bilgi üretmekle kalmamış; aynı zamanda devlet politikalarının şekillendirilmesinde etkili olan ve küresel entelektüel rekabet ortamında görünürlük kazanmayı hedefleyen aktörler hâline gelmiştir (Shambaugh, 2002, s. 575–596). Akademi, politika yapımcılar ve düşünce kuruluşları arasındaki geçişkenliği ifade eden döner kapı mekanizması, akademisyenlerin devlet kurumlarında görev almasını kolaylaştırmış ve böylece devlet ile araştırma merkezleri arasındaki kurumsal etkileşimi artırmıştır. Bu sayede akademisyenler hem araştırma süreçlerine hem de politika üretimine doğrudan katkı sunabilmiştir (Menegazzi, 2018, s. 114–117). Bu çerçevede uygulamaya konulan düzenlemeler, akademisyenlerin üst düzey siyasi görevlere gelebilmesini mümkün kılarak politika yapım süreçlerine entelektüel derinlik kazandırmıştır. Akademi ve düşünce kuruluşları arasındaki bu yakın ilişki, Çin'de Uluslararası ilişkiler disiplininin teorik çeşitliliğinin artmasına, araştırma alanlarının genişlemesine ve küresel Uİ topluluğuyla kurulan bağlantıların güçlenmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur (Chen, 2016).

Bununla birlikte, devletle olan yakın ilişki ve hibrit kurumsal yapı, eleştirel ve bağımsız perspektiflerin gelişimini sınırlandırabilmekte; bu durum, Çinli Uluslararası ilişkiler teorilerinin ortaya konulmasında belirli kısıtları beraberinde getirmektedir. Akademisyenler, bir yandan devlet politikalarıyla entegre olurken diğer yandan akademik özerkliklerini koruma gerekliliğiyle karşı karşıya kalmaktadır. Buna rağmen, Çinli düşünce kuruluşları ile akademik araştırma enstitüleri, hem Çin'in uluslararası sistemdeki konumunu analiz etmek hem de özgün Uluslararası ilişkiler teorileri geliştirmek bakımından merkezi bir rol üstlenmektedir. Bu kurumlar, devlet ile akademi arasında stratejik bir köprü işlevi görmekle kalmayıp, aynı zamanda Çin'in küresel entelektüel görünürlüğünü artıran ve Batı merkezli anlatılara karşı Çin perspektifini destekleyen kilit aktörler olarak da öne çıkmaktadır (Zhu, 2009, s. 335).

Makalede, Çinli düşünce kuruluşlarının gelişimi, bu kuruluşlarla devlet ve akademi arasındaki ilişkinin niteliği ve söz konusu girift yapının olumlu ile olumsuz yönleri ele alınmaktadır. Ayrıca düşünce kuruluşlarının Çin'e özgü bir Uluslararası ilişkiler teorisi geliştirilmesine yönelik çabalara katkıları ve beraberinde ortaya çıkan sınırlılıklar incelenmektedir. Çalışmada şu araştırma sorularına yanıt aranmaktadır: Çin'e özgü bir

Uluslararası ilişkiler teorisi inşası sürecinde, düşünce kuruluşları ile devlet ve akademi arasındaki girift ilişki bu teorinin yönelimini nasıl şekillendirmektedir? Çin düşünce kuruluşlarının devletle olan organik bağı, bu kuruluşların teorik ve entelektüel yenilik kapasitesi üzerinde nasıl bir etkiye (güçlendirici veya sınırlayıcı) sahiptir? Nitel analiz yönteminin benimsendiği bu çalışmada, Batı dışı Uluslararası ilişkiler teorilerinin gelişimi bağlamında Çinli teorilerin devlet–akademi iş birliği çerçevesinde ortaya çıkışı ve düşünce kuruluşlarının entegrasyonu ile birlikte kurumsallaşmasına ilişkin literatürdeki çalışmalar temelinde tartışmaya katkı sunulması amaçlanmaktadır.

AKADEMİ-POLİTİKA-DÜŞÜNCE KURULUŞU ENTEGRASYONU BAĞLAMINDA DÖNER KAPI POLİTİKASI

Bu makale bağlamında ele alınan döner kapı politikası; hükümet, akademi ve düşünce kuruluşları kadroları arasındaki bilinçli, sistematik ve süreklilik gösteren pozisyon değişimlerini ifade eden, iç içe geçmiş bir yönetim modelini temsil etmektedir. Bu model, kadrolara söz konusu kurumlar arasında hareketlilik imkânı sağlarken, politika yapım süreçlerini etkileme açısından da stratejik bir avantaj sunmaktadır (Ariza vd., 2024).

Çoğunlukla bireysel ve kurumsal başarıları teşvik eden olumlu bir unsur olarak değerlendirilen döner kapı politikası, özellikle Amerikan sistemi ile daha tanınır bir kavram haline gelmiştir. Amerikan düşünce kuruluşlarının kurumsal dinamizmi ve refahı açısından önemli bir faktör olarak görülen bu model, eski politikacıların, akademisyenlerin, lobicilerin veya gazetecilerin hükümet, kongre, üniversite, endüstri veya medya gibi farklı sektörler arasındaki kariyer hareketliliğini ifade etmektedir. Örneğin eski bir savunma yetkilisinin silah endüstrisinde danışman veya yönetim kurulu üyesi olarak görev alması; eski bir dışişleri yetkilisinin bir düşünce kuruluşunda uzman olarak çalışması; ya da eski bir senatörün bir lobi firmasında faaliyet göstermesi bu modele tipik örneklerdir. Döner kapı, özellikle politika araştırma enstitüleri ile Amerikan düşünce kuruluşlarından hükümete fikir aktarımı sağlayan en etkili kanallardan biri olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu model, eski Amerikan hükümet yetkililerine kamu hizmetinde edindikleri bilgi birikimini paylaşma, politika tartışmalarına katılmayı sürdürme, danışmanlık ve yorum yapma faaliyetlerine devam etme imkanı sunmaktadır (McGann, 2016).

Çin'deki döner kapı politikasına ilişkin tartışmalarda, Çinli düşünce kuruluşlarının gelişimini desteklemek amacıyla Amerikan modeline benzer bir mekanizmanın benimsenmesi gerektiği ileri sürülse de, uygulamanın ABD'deki örnekten belirgin biçimde farklı işlediği görülmektedir. Çin'deki model, bir politika tercihi olmaktan ziyade, Çin Komünist Partisi tarafından yürütülen sistematik bir kadro yönetimi stratejisinin bir parçasıdır. Merkezi planlamaya ve bürokratik hiyerarşiye dayanan bu yapı, ulusal çıkarların azami ölçüde gözetilmesine ve politika sürekliliğinin sağlanmasına yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda, örneğin dışişleri bakanlığında görev yapan bir bürokrat, parti tarafından devlet bağlantılı bir düşünce kuruluşunun başkanlığına atanabilir; ardından aynı kişi seçkin bir üniversitenin Uluslararası ilişkiler Fakültesi dekanlığına getirilebilir. Ancak ABD'deki örnekten farklı olarak, Çin'de görevlerinden ayrılan eski yetkililer idari güçlerini ve toplumsal statülerini büyük ölçüde kaybetmekte, dolayısıyla bireysel kariyer odaklı bir plan sürdürme olasılıkları oldukça sınırlı kalmaktadır (Zhu, 2020, s. 1–11).

Çin'in üst düzey liderleri, 2013 yılından itibaren resmî olarak "Çin Özelliklerine Sahip Yeni Tarz Düşünce Kuruluşları"nın oluşturulmasını teşvik etmeye başlamıştır. Bu doğrultuda, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi ile Devlet Konseyi tarafından 2015 yılında yayımlanan "Çin Özelliklerine Sahip Yeni Tarz Düşünce Kuruluşlarının Kurulmasını Güçlendirme Hakkında Görüş" belgesinde, "devlet kurumları ile düşünce kuruluşları arasında yetenek hareketliliğinin teşvik edilmesi" açık biçimde vurgulanmıştır. Bu çerçevede devlet kurumları, akademi ve düşünce kuruluşları arasında bir "kadro hareketliliği" süreci başlamakla birlikte, atamaların resmî ve merkezi bir biçimde gerçekleştirilmesi nedeniyle döner kapı politikasının oluşturduğu sosyal ve ilişkisel ağlar bireysel değil, kurumsal düzeyde şekillenmektedir. Dolayısıyla Çin'deki model, Amerikan sisteminde görülen bireysel kariyer odaklı döner kapı mekanizmasından önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Ayrıca politika yapım süreçleriyle olan yakın bağlantılar, Çin'deki düşünce kuruluşlarının örgütsel yapısını belirlediği gibi, bu kurumların politika üzerinde etkide bulunmak için benimsedikleri davranış stratejilerini de şekillendirmektedir (Zhu, 2009).

DÜŞÜNCE KURULUŞLARININ GELİŞİMİNDE ÇKP'NİN ROLÜ VE AKADEMİNİN ENTEGRASYONU

Çin'de 1950'lerde ulusal güvenlik ve dış politika pozisyonlarının oluşturulmasında yer alan bakanlıklara analitik destek sağlamak amacıyla kurulan çeşitli araştırma enstitülerinin çoğu Kültür Devrimi sırasında kapatılmıştır. 1978'de Deng Xiaoping önderliğinde başlayan reform ve dışa açılma sonrası araştırma merkezlerinin bazıları yeniden açılmış ve bunlara yeni kurumlar da eklenmiştir. Bu kurumların bir kısmı dışişleri bakanlığına bir kısmı da Halk Kurtuluş Ordusu'na (PLA) bağlı olarak faaliyet göstermiştir. Bu dönemdeki çalışmaların çoğu Çin'in dış politika pozisyonunu desteklemek üzerine olmuştur. Dolayısıyla dış politika ve güvenlik konuları araştırma merkezlerinin öncelikli gündemleri olarak görülmektedir. 1990'larda ise Uluslararası ilişkiler teorilerinin artan etkisi ve Batılı Uİ teorilerinin Çin'de popüler olmasıyla, Çinli araştırmacılar ve analistler çok taraflı kuruluşlar, bu kuruluşların önemi, iç ve dış politika arasındaki bağlantılar ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, bölgeselcilik, enerji güvenliği ve terörle mücadele gibi çok çeşitli konulara yönelmiştir. 1990'ların sonlarında, sorunları analiz etmek ve açıklamak için Uluslararası ilişkiler teorilerinin kullanılması Çinli dış politika akademisyenleri arasında giderek yaygınlaşan bir eğilim haline gelmiştir (Medeiros, 2004, s. 281).

Çin hükümetinin bu dönemde araştırma merkezlerini ve düşünce kuruluşlarını teşvik etmesi, üniversite bünyesinde kurumların açılması, doğrudan bakanlığa ya da devlete bağlı olmayan düşünce kuruluşlarının açılması sonrası akademi ve bu kurumlar arasındaki etkileşim artmış, akademisyenler ve analistler arasında yatay geçişler olmuştur. Düşünce kuruluşları giderek devlet için daha önemli hale gelirken, Çin akademisi ve Uluslararası ilişkiler camiası da araştırma merkezlerinde ve düşünce kuruluşlarında görev almaya başlamıştır. Düşünce kuruluşlarıyla entegre olan Çinli akademisyenler üst düzey siyasi görevlere getirilmişlerdir. Örneğin, 2015 yılında Çin Devlet Konseyi, Fudan Üniversitesi Rektörü Profesör Chen Yulu'nun Çin Halk Bankası (PBOC) Başkan Yardımcısı olarak atandığını duyurmuştur. Profesör Chen ile birlikte, sonraki on ay içinde beş üniversite rektörü daha, Devlet Konseyi bakanlıklarında ve bağlı kurumlarda üst düzey siyasi görevlere atanmıştır. Bu akademisyenler ya da politikacılar Çin'de "akademisyen politikacılar" olarak adlandırılmaktadır (Qiu, 2015).

Çin'in düşünce kuruluşları üzerine çalışan Zhu Xufeng, onları, “politika sürecini etkilemek için politika konularında araştırma ve danışmanlık yapan istikrarlı ve özerk kuruluşlar” olarak tanımlamaktadır (Zhu, 2013, s. 7). Devletin dış politikasını “belirleme” ya da “etkili olma” hazzı, akademisyenler ve analistler arasında rekabeti de beraberinde getirmiştir. Yurtdışına giden, yabancı ve yerli araştırma bursları kazanan, özgün ve karşılaştırmalı çalışmalar yapan akademisyenlerin ve analistlerin sayısı da artmıştır. Özellikle 1990'larda, bu kurumlarda çalışan Çinli analistler ve akademisyenler düzenli olarak yabancı ülkelerdeki konferans ve seminerlere katılmıştır ve bu geziler hem o ülkelerden öğrenmek hem de o etkinliklerde Çin'i tanıtmak ve imaj yaratmak için kullanılmıştır. ABD ise bu ziyaretlerde öne çıkan ülke konumundadır, çünkü hem ABD'li düşünce kuruluşları hem de ABD akademisi Çinli akademisyenlere ve uzmanlara özel ilgi göstermiş, davet ve burs sağlamıştır (Medeiros, 2004, s. 283). Bu merkezlerden öne çıkan bazıları şöyledir: Çin Sosyal Bilimler Akademisi (CASS), Çin Çağdaş Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (CICIR), Çin Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü (CIIS), Dışişleri Koleji (FAC), Şanghay Uluslararası Çalışmalar Merkezi (SCIS), Şanghay Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü (SIIS), Şanghay Sosyal Bilimler Akademisi (SASS), Askeri Bilimler Akademisi (AMS), Çin Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (CISS). Öte yandan, özel şirketler ve iş liderleri de politika yapımında etkili olabilmek ve hatta bu süreci yönlendirebilmek adına düşünce kuruluşlarına ciddi katkılar yapmaya başlamıştır. Başlarda farklı olsa da bugün Çinli girişimciler, Çin düşünce kuruluşlarının faaliyetlerinin yeni döneminde üç büyük aktörden biri haline gelmiştir. Döner kapı politikasının bir sonucu olan bu durum, “iktidar, servet ve bilgi arasındaki karmaşık ilişki” şeklinde yorumlanmıştır (Li, 2009, s. 14-15).

2000'lerde Çin'in uluslararası toplumla etkileşimi genişledikçe ve enerji güvenliği, çevresel sorunlar gibi ele alınması gereken yeni dış politika gündemleri ortaya çıktıkça, hükümetin doğru bilgiye, kapsamlı, gerçekçi ve nitelikli analizlere olan talebi de artırmıştır. Bu da çeşitlenen dış politika konularında uzmanlık ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Deneyim, uzmanlık ve niteliğin öne çıkması araştırma merkezlerinin rolünü artırmış ve Uluslararası İlişkiler disiplini ile dış politika ve uluslararası ilişkiler odaklı düşünce kuruluşları arasındaki etkileşimi güçlendirmiştir. Üniversite merkezli araştırma programları ve burs programları çoğalmış, akademisyenler ve analistler de itibar açısından da bu üniversite merkezli programlara yönelmiştir ve bu merkezler aynı zamanda önemli bir istihdam aracı haline gelmiştir. Örneğin Çin'in önde gelen UI teorisyenlerinden Yan Xuetong, Tsinghua Üniversitesi'nde kurduğu Uluslararası İlişkiler Enstitüsü ile dışişlerine bağlı dış politika uzmanlarıyla akademi dünyasını birleştirmiştir. Bir diğer örnek de ABD dış politikası ve Soğuk Savaş tarihi üzerine uzmanlaşan Niu Jun'un, Çin Sosyal Bilimler Akademisi (CASS) Amerikan Araştırmaları Enstitüsü'nden ayrılarak Pekin Üniversitesi'ne geçmesidir. Akademiyle iç içe geçen düşünce kuruluşları için dış politikanın yanı sıra Uluslararası İlişkiler teorilerinin de önemi artmış ve UI teorilerindeki tartışmalar dış politika analizlerine yansımıştır. Yer yer birbiriyle çatışan karşıt görüşler ve tartışmalarla, daha da önemlisi çeşitlenen araştırma konularıyla hem akademiye hem de düşünce kuruluşlarında daha canlı, nitelikli, devlet dışı ancak devletin alan açtığı bir fikir ortamı geliştiği görülmektedir. Özellikle de akademi bağlantılı araştırma merkezleri daha serbest bir entelektüel düşünce ortamı yaratmıştır (Medeiros, 2004, s. 284-86).

ÇİN OKULU İNŞA ÇABALARI VE DÜŞÜNCE KURULUŞLARININ ROLÜ

Çin'deki düşünce kuruluşlarının özgün kurumsal konumu, onları yalnızca politika yapım sürecine katkı sunan araçlar değil, aynı zamanda akademik bilgi üreten entelektüel merkezler hâline getirmiştir. Bu çift yönlü işlevsellik, Uluslararası İlişkiler disiplinde özgün ve yerel dinamiklerin gelişimine de katkı sunmuş; Batı merkezli teorik çerçevelere alternatif olarak şekillenen ve giderek Çin Okulu olarak anılan yerli teorik yaklaşımların gelişimini hızlandırmıştır. Bu bağlamda Çinli düşünce kuruluşlarının, disiplinin hem kuramsal çeşitlenmesine hem de metodolojik çoğulculuğuna katkı sağlayan aktörler olarak öne çıktığı söylenebilir. Özellikle metodolojik olarak, bu araştırma merkezleri ve düşünce kuruluşlarında yapılan büyük veri analizleri ve politika simülasyonları daha sonra Uİ araştırmalarında da kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca bu kuruluşların dış dünyaya dönük İngilizce raporları ve politika özetleri, Çin Okulu tartışmalarının küresel akademik çevrelerde görünür olmasını sağlayan önemli araçlar haline gelmiştir (Abb, 2013, s. 5-6).

Düşünce kuruluşları, Uluslararası İlişkiler disiplinde bir Çin Okulu kurulması yönündeki tartışmalardan etkilenecek buna dahil olmuş ve Batı epistemolojisinin dışına çıkarak Çin'e özgü bilgi sistemi üretimi için ampirik ve teorik çalışmalara hız vermiştir. Bu bağlamda özellikle -her ne kadar Batı merkezli bilgi üretimi sistemine alternatif geliştirilmesi hedeflense de- ABD modelinden esinlenilmiştir. Nitekim Hoffman'a göre (1977), Uluslararası İlişkilerin ABD'de bir disiplin olarak gelişmesi, bu ülkenin bir dünya gücü olarak yükselmesi ve üç faktörün bir araya gelmesiyle bağlantılıdır: İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika'da sosyal bilimlerde patlamaya yol açan entelektüel eğilimler (uygulamalı çalışmalar, kanıtlanabilir bilimin faydalarının sosyal bilimlere aktarılabilmesi inancı ve Avrupalı göçmen akademisyenlerin rolü); siyasi koşullar (Amerika'nın dünya meselelerinde artan rolü ve akademisyenlerin politikaya yardımcı olabileceği inancı); ve kurumsal faktörler (akademisyen-politika yapıcı bağı, Uluslararası İlişkiler araştırmalarını destekleyen vakıflar ağı, esnek üniversiteler ve Uluslararası İlişkilerin iç içe geçtiği büyük siyaset bilimi bölümlerini destekleyen kitlesel eğitim sistemi). Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya meselelerindeki hegemonik konumu, disiplinin gelişimini ve Amerikan hâkimiyetini şekillendirmiştir.

Uluslararası İlişkilerin “dünyalılaştırılmasını” savunan teorisyenlerden L.H.M. Ling, disiplin içerisinde alternatif düşünme ve yapma, var olma ve ilişki kurma repertuarları taşıyan Asya'nın daha geniş bağlamına işaret ederek, bu epistemik zenginliği görmezden gelmenin kıtadaki ve dünyadaki gerçekliğe bir meydan okuma olduğunu söylemektedir. Ling'e göre, Asya'nın kendi geleneklerinden ve deneyimlerinden gelen ifadeler ise epistemik ve pratik olarak Uİ'yi küreselleştirmek için araçlar sunmaktadır (Bilgin, Ling, 2017).

Acharya'ya göre disiplinin dünyanın her yerindeki devletler ve toplumlar arasındaki ilişkileri açıklayabilen bir yapıya kavuşabilmesi ve Batı'nın disiplin üzerindeki hegemonik konumunun aşılabilmesi için Batılı olmayan toplum ve devletlerin katkılarını tanıyarak disiplinindeki çoğulculuğu teşvik etmek elzemdir (Acharya, 2014). Bu çoğulculuk arayışının en önemli ve başlıca ayağı teoriye ilişkindir. Tickner ve Blaney'e göre ise, yalnızca Batı'nın Uİ üzerindeki hâkimiyetini değil, aynı zamanda alanın dünya siyaseti hakkında bilgi üreticisi olarak otorite iddiasını da sorgulamak gereklidir (Tickner, Blaney, 2012).

Özellikle son otuz yıldır Çin'in yükselişi ve iktisadi gücün küresel güneye doğru kayması hem Hobbesçu bir otoritenin eksikliğinden yakınan ana akım Uİ teorisyenlerinin hem de Batı dışı teori arayışında olan araştırmacıların odak noktası haline gelmiştir. Son on yıldır Asya ve Çin, Uİ akademisyenleri arasındaki tartışmaların giderek daha fazla merkezinde yer almaktadır. Ancak buna rağmen başta Çin olmak üzere, Asya'yı analiz etmek ve anlamak üzere kullanılan yaklaşımlar hala Batı merkezlidir. Batı içinden, Batı dışı dünyanın teorilerinin gerekliliğini ve önemini savunan az sayıda akademisyenden biri olan İngiliz Okulu'nun etkili temsilcilerinden Hedley Bull, disiplinin Batı merkezli doğasını bu bağlamda sorunsallaştırmaktadır: “(Ve) neden bu türden teoriler sadece Batı'da gelişmiştir? Ve eğer mevcut teoriler köken ve perspektif olarak neredeyse sadece Batılı ise, ağırlıklı olarak Batılı olmayan bir dünya siyasi sistemi hakkında yeterli bir anlayışa sahip olabilirler mi?” (Bull, 1972).

Graham Allison'ın ABD-Çin ilişkilerinin geleceğine dair bir hipotez geliştirmek amacıyla güç geçişi vakalarını karşılaştırdığı *Destined for War* (Savaşın Kaderi) adlı kitabı bu tartışmadaki popüler örneklerden biridir. Kitapta seçilen vakaların çoğu modern veya çağdaş Avrupa ya da ABD ve SSCB ile ilgilidir. Ancak Allison'a göre, son 2500 yıl içinde Asya'da ya da dünyanın başka bir yerinde üzerinde çalışılacak kadar önemli bir şey olmamıştır (Allison, 2017). Anglo-Amerikan merkezli Uluslararası İlişkiler teorileri güç geçişi teorisi ve hegemonya teorileri bağlamında Çin'in yükselişini Batı açısından anlamlandırmaya çalışırken, Çin'i ya “mevcut hegemonu rakip yükselmekte olan bir güç/tehdit” (Tammen, Kugler, 2006) olarak ele almakta ya da neoliberal kurumsalcılıkta olduğu gibi karşılıklı bağımlılık yaklaşımı çerçevesinde Çin'in çıkarları gereği mevcut küresel düzene entegre olacağını dolayısıyla “statükoya tehdit oluşturmadığını” (Nye, Welch, 2021) öngörmektedir.

Anarşik uluslararası sistemin devletleri güvenlik ve güç artırımı arayışına ittiğini savunan ve sistemi büyük güç rekabeti üzerinden okuyan saldırgan realizmin temsilcisi Mearsheimer'a göre, Çin'in hızla artan maddi yetenekleri statükocu bir güç değil, bölgesel hegemonya elde etmeye kararlı saldırgan bir devlet olacağı anlamına gelmektedir. Büyük güçlerin neredeyse her zaman revizyonist niyetlere sahip olduklarını ve makul bir bedelle yapılabileceğini düşündükleri takdirde güç dengesini değiştirmek için güç kullanmaya başvuracaklarını savunan Mearsheimer için, Çin'in barışçıl bir şekilde yükselmesi mümkün değildir (Mearsheimer, 2001). Çin'in yükselişini “sistemik” bir faktör olarak ele alan neorealizmin kurucusu Kenneth Waltz bu yükselişi uluslararası sistemin güç dengesini etkileyen ve sistemin yapısal özelliklerine yansıyan bir değişim olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla Waltz'un perspektifinden bakıldığında, Çin'in yükselişi, uluslararası ilişkilerde yeni bir denge arayışına yol açabilir veya mevcut dengeleri sarsabilir ve sistemi istikrarsızlaştırabilir (Waltz, Fearon, 2012, s.6-7). Neoklasik realizmin öne çıkan isimlerinden olan ve gücü liderliğin nasıl uyguladığına odaklanan Fareed Zakaria'ya göre ise, Çin lideri Xi Jinping ulusunu “kendi milliyetçilik felsefesi etrafında” şekillendirmeye çalışıyor, dolayısıyla Çin mevcut statükoya karşı “düşmanca” bir aşamaya girebilir (Zakaria, 2021).

Neoliberal kurumsalcılığın günümüzde öne çıkan isimlerinden John Ikenberry, liberal düzenin uzun vadeli sürdürülebilirliğini çalışırken, uluslararası kurumların rolüne vurgu yapmaktadır. Ikenberry, liberal düzenin uluslararası iş birliğini teşvik eden kurumlar sayesinde hem istikrar sağladığını hem de çatışma olasılıklarını azalttığını savunmaktadır. Aynı zamanda bu düzeni kuran hegemonik güç ABD'nin rolüne işaret eden

Ikenberry, günümüzde hegemonik gücün düzeni korumak ve şekillendirmek için tek başına yeterli olmadığını, liberal düzenin küreselleşen dünyada dönüşüm geçirerek daha çok taraflı hale geldiğini ve uluslararası kurumlar aracılığıyla da daha katılımcı bir hale geldiğini belirtir. Ikenberry, yükselen güçlerin uluslararası kurumlar aracılığıyla liberal düzene uyum sağlarken kurumsal bağları koruyarak dünya düzenini şekillendireceklerini öngörmektedir. Nitekim, Ikenberry'e göre, mevcut liberal düzenin koyduğu kurallardan faydalanarak refahını artıran Çin'in bu düzenin korunmasında ve devam ettirilmesinde derin çıkarları vardır. Bu düzen Çin'e ticaret, yatırım ve bilgi paylaşımı için diğer toplumlara erişim sağlar ve bu kurumlar aracılığıyla haklarını güvence altına alabilir. Dolayısıyla liberal düzene uyum sağlamak Çin'in de çıkarıdır (Ikenberry, 2011). Ikenberry, düzenin korunacağı konusunda Çin'e değil, yine liberal uluslararası sistemin kendisine güvenmektedir.

Çinli akademisyenler ise, bu Batı merkezli Uluslararası İlişkiler teorilerinin Çin'in tarihsel, kültürel ve politik bağlamını yeterince açıklayamadığını savunmaktadır. Bu teoriler, genellikle Batı'nın çıkarlarını ve normatif değerlerini yansıttığı için, Çin'in yükselişini anlamada taraflı ve sınırlı kalmaktadır. Çinli akademisyenler bu bağlamda ülkenin tarihsel deneyimlerinden ve mevcut modernleşme sürecinden ilham alarak, kendi normatif çerçevelerini geliştirmeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda Çinli akademisyenler ve düşünürler, Batı tarafından üretilen pek çok kavramı yeniden okumaya tabii tutarak, Batılı meslektaşları gibi Çin'in yükselişinin mevcut uluslararası düzene nasıl etki ettiğini ve edeceğini, olası normatif dönüşümleri, bölgesel ve küresel değişimleri tartışmaktadır. Bu çabalar aynı zamanda, Çin'in sadece ekonomik ve askeri bir güç olarak değil, normatif bir güç olarak da kabul edilmesini ve "tehdit" olarak algılanmamasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çabalar ÇKP liderleri tarafından bizzat teşvik edilmiş ve yönlendirilmiştir. Bu süreçte Uluslararası İlişkiler akademisinin sadece dışarıda değil, Çin'deki siyasi önemi de artmıştır. 2004 yılında Çin Dışişleri Üniversitesi'nden ve ülkenin önde gelen Uluslararası İlişkiler teorisyenlerinden Profesör Qin Yaqing ve Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nden Profesör Zhang Yuyan, Çin Komünist Partisi Politbüro üyelerine ortak bir konferans vermek üzere davet edilmiştir. Bu hareketle, üst düzey Çinli liderler Uluslararası İlişkiler akademisyenlerine verdikleri önemi ve onlardan öğrenme konusunda istekli olduklarını göstermişlerdir. Bu gelişme, Çinli akademisyenleri ülkenin diplomasisine yön verme rolünü üstlenmeye de teşvik etmiştir ve düşünce kuruluşları da bu çabalarda kritik bir rol oynamaktadır (Wang, 2017; Tickner & Wæver).

Bu dönemde Çinli akademisyenler, Batılı Uluslararası İlişkiler teorilerini eleştirel bir şekilde inceleyerek, bu teorileri Çin'in tarihsel deneyimleri ve ihtiyaçlarıyla uyumlu hale getirmeye çalışmıştır. Özellikle Konfüçyüsçülük'e dayanan eski Çin düşüncesini modern UI teorileriyle birleştirmeyi amaçlayan Çin Okulu kavramı ortaya çıkmış ve uluslararası düzenin açıklanmasına ilişkin Çin merkezli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Uluslararası İlişkiler teorileri üzerine 2004 yılında Şanghay'da düzenlenen ulusal konferansta, "Çin karakteristiklerini somutlaştıracak, hem Marksist uluslararası düşünceyi hem de Batılı Uluslararası İlişkiler teorilerinin bilimsel özünü içerecek ve Çin kültürel mirasını geliştirecek" teorik yenilikler için açık bir çağrı yapılmıştır (Zhang, 2020, s. 286-288).

Devamında devletin, entelektüellerin ve akademisyenlerin karşılıklı etkileşimi ile kuramsal bir dönüşüm başlamıştır. Bu dönemde Qin Yaqing "ilişkisel teori"sini geliştirmiş, Yan Xuetong "ahlaki realizm" teorisini ortaya atmış, Batı merkezli uluslararası sisteme bir eleştiri ve alternatif olarak geleneksel Çin düşüncesine

atıfla “Tianxia” kavramı yeniden popüler olmuş ve Zhao Tingyang'ın 2005'teki çalışmasıyla modern bir teoriye dönüştürülmüştür. Shi Bin tarafından, Batı'nın ittifaklar sistemine alternatif olarak, “güvenlik ortaklığı” kavramı ortaya atılmıştır. Batı demokrasilerinin evrensellik iddialarını reddeden Zhang Weiwei, yine bu dönemde Çin'in kendine özgü devlet yapısını ve medeniyetler birliğini savunmuş, Batılı Vestfalyan ulus-devlet modelinin evrenselliğine karşı çıkarak, Çin'in tarihsel, kültürel ve siyasi sürekliliğini vurgulayan medeniyet-devleti modelini ortaya atmıştır (Qin, 2007; Yan, 2018; Zhang, 2012; Zhao, 2011).

Çin'in Uluslararası İlişkiler disiplininde Batı merkezli teorilere alternatif olarak kendi özgün teorilerini aktif şekilde inşa etme arayışına girdiği bir dönemde hem Çin'i anlatmak hem de dünyayı anlamak ve Çin perspektifiyle analiz etmek için düşünce kuruluşlarına da rol düşmüştür. Hem akademiye hem de devlet yapısı içerisinde konumlanan hibrit bir yapıya sahip olan Çinli düşünce kuruluşları, akademik araştırmaların yanı sıra politika üretme merkezleri haline de gelmiştir. Çin Sosyal Bilimler Akademisi'ne (CASS) bağlı Dünya Ekonomisi ve Siyaset Enstitüsü (IWEPE) bu hibrit kurumlara bir örnektir (Casarini, 2015, s. 96). Devlet için politika üretme görevini üstlenen kurumlar, Uİ disiplininin sınırlarını da genişletmiştir. Çevre güvenliği, ekonomik güvenlik, bilimsel diplomasi, teknoloji diplomasisi gibi kavramlar düşünce kuruluşlarını aracılığıyla akademi camiasının gündemine de girmiştir (Tanner, 2002, s. 565). Düşünce kuruluşlarının ve araştırma merkezlerinin uzmanları da bir yandan akademik dergilerde yayın yaparken diğer yandan da ÇKP politika belgelerine katkı sağlamışlardır. Ayrıca bu kurumların düzenlediği ulusal ve uluslararası konferanslar ve diyalog süreçleri, diplomasi çalışmaları için yeni veri kaynakları yaratmıştır (Xinhua, 2018). Öte yandan özerklikle devlet kontrolü arasında bir yerde konumlanan bu kuruluşların devlet için “hassas” olan konularda ne kadar ileri gidebilecekleri ne kadar “bağımsız” tartışmalar yürütebilecekleri soru işaretidir (Wu, 2017) ve bu da bir yandan kuruluşların katkılarının belirli sınırlar içerisinde kalmasına yol açarken, diğer yandan Uİ disiplini açısından da teorik gelişimi ve tartışmaları sınırlandıran bir durum olarak değerlendirilebilir.

ÇİN ÖZELLİKLERİ TAŞIYAN YENİ TİP DÜŞÜNCE KURULUŞLARI

2000'li yıllarda akademi ve düşünce kuruluşları arasındaki ilişkinin ve geçişkenliğin güçlenmesinin en önemli sebeplerinden biri de döner kapı politikasına ağırlık verilmesidir. Bu politika, devlet kurumları, akademi ve düşünce kuruluşları arasındaki entegrasyon ve güçlü geçişkenliği nitelendirmek için kullanılırken, Çin de ABD'den bu politikayı örnek alarak uygulamaya çalışmıştır. Nitekim ABD'li düşünce kuruluşları ile hükümet arasında personel değişimi çok yaygındır (Li, Xu, 2017). Çin'de 90'ların sonu 2000'lerin başında başlayan süreç, Hu Jintao döneminde (2002–2012) dış politikada ve hükümet politikalarında uzman görüşüne daha fazla önem verilmesiyle birlikte hız kazanmış ve düşünce kuruluşlarının rolü parti nezdinde de daha önem arz etmiştir (Li, 2009).

Ancak düşünce kuruluşlarının daha merkezi bir rol oynaması, akademiyle güçlü entegrasyonu ve döner kapı politikasının kurumsallaşması esas olarak 2012 sonrası Xi Jinping döneminde gerçekleşmiştir. Hatta Xi döneminde akademisyenler, üniversite yetkilileri ve araştırmacılar sadece politikacılarla değil, iş insanlarıyla da geniş bağlar kurmuştur. 2014 yılının sonunda, ÇKP, daha fazla akademisyenin siyasi pozisyonlara

getirilmesini hızlandıracak bir dizi düzenleme yayınlamıştır (Huang, 2015). Xi Jinping bu tarihte Genel Reform Liderlik Grubu toplantısı sırasındaki konuşmasında, uluslararası etkiye sahip Çin'e özgü bir "yeni tip" düşünce kuruluşu geliştirilmesi çağrısı yaparak, politika danışmanlığı ve uluslararası tanıtım için entelektüel topluluğun gücünün ortaya çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır. Çin'deki düşünce kuruluşlarının hızla gelişmekte ve reform ve modernizasyona önemli katkılar sağlamakta olduğunu ifade eden Xi, buna rağmen kuruluşların "hızlı gelişime ayak uydurmakta zorlandıklarını" ve ülkede "büyük etkiye ve uluslararası üne sahip" düşünce kuruluşlarının eksik olduğunu belirtmiştir. "Çin'in özelliklerini taşıyan yeni bir düşünce kuruluşu oluşturmak önemli ve acil bir görevdir" diyen Xi, bunun Çin'in yumuşak gücünü güçlendirmek için kritik olduğuna işaret etmiştir. Bu toplantıda Xi Jinping partiye, "uluslararası üne ve etkiye sahip bir dizi düşünce kuruluşu ile bazı profesyonel düşünce kuruluşlarının kurulması" talimatı vermiştir (Xinhua, 2014).

2015 yılında ÇKP Merkez Komitesi "Çin özellikleri taşıyan yeni tipte bir düşünce kuruluşunun kurulması" kararını almış ve bu "yeni tip" kuruluşların nitelikleri şöyle tanımlanmıştır:

"Parti önderliğine ve Çin özellikleri taşıyan sosyalizm yönelimine her zaman bağlı kalmalı, siyasal ve akademik standartların birliğine riayet etmeli, ideolojik yapının parti ruhu ve halk doğası ile tutarlılığını gözetmeli, akademik araştırmanın özgünlüğünün geliştirilmesi ile düşünce kuruluşlarının kamusal sorumluluklarının üstlenilmesi arasında dengeyi bulmalıyız" (Guangming Daily, 2015).

Yine 2015'te Çin Devlet Konseyi, "Dünya Çapında Üniversiteler ve Disiplinleri Teşvik Etmek için Genel Program" başlıklı bir belge yayınlarak, ülkenin önde gelen üniversitelerini öğretim, araştırma ve liderlik yönetimi açısından dünya çapında bir düzeye getirme planını ortaya koymuştur. Bu plan ile 2020 yılına kadar "bir dizi üniversite ve disiplin" in dünya standartlarına ulaşması, 2030 yılına kadar bu sayının daha da artması ve genel eğitim kalitesinde önemli bir artış olması hedeflenmiştir. Ayrıca mali desteğin artırılacağı ve performans yönetiminin güçlendirileceği açıklanmıştır. Aynı belgede, ulusal öncelikli alanlara ve ulusal politikaları destekleyen ve küresel etkiye sahip düşünce kuruluşlarına "özel önem vererek" bilimsel araştırma kapasitesini artırma görevi ifade edilmiştir. Yükseköğretim kurumlarında "Komünist Partinin liderlik ve ideolojik rehberlik rolünü sürdürmek" hedefi vurgulanmıştır. "Üniversite ve endüstri bağlantılarını iyileştirmek" görevine işaret edilen belgede, "bireysel kurumların" kurulması ve "rekabet" teşvik edilmiştir. Bu kararda, Çin üniversitelerinin uluslararası çapta başarılı olması için önceki projelerden farklı olarak, fon tahsisinde bireysel ve kurumsal performansa vurgu yapılmakta ve üniversite ile endüstri ve ekonomik kalkınma ilişkisinin önemine işaret edilmektedir (Çin hükümeti resmi web sitesi, 2015).

Önceki projelerde ise doğrudan üniversitelere büyük fonlar sağlanmıştır. Özellikle 1995'te başlatılan "211 Projesi" ve 1998'de başlatılan "985 Projesi" olarak adlandırılan üniversite reformları ile devlet üniversitelere büyük fonlar ve imkanlar sunmuştur. 211 projesinde hedef "100'den fazla üniversiteyi modernize etmek, ulusal düzeyde öncelikli disiplinleri desteklemek" olarak belirlenmiştir. Pekin, Fudan ve CASS gibi öncü kurumlar dışında, Tsinghua, Nankai, Zhejiang gibi üniversiteler de Uİ bölümleri kurmuş, yeni bölümler hem teori üretimi hem de ulusal stratejiye katkı sağlama rolü üstlenmiştir. Batı'daki üniversitelerle ortak programlar ve öğrenci değişimleri gibi iş birlikleri artmış, Çinli akademisyenler daha fazla uluslararası yayın yapmaya teşvik edilmiştir. Ancak bu dönemde artık sadece Batı'yı anlamak üzerine değil, Çin'i anlatmak ve Çin'e özgü bilgi üretimi inşa etmek üzerine bir çaba gelişmiş, Çin'e özgü teori ihtiyacı güçlenmiştir. Parti

tarafından teorik üretim teşvik edilirken, diğer yandan da bu üretimin Çin modeli ve ulusal çıkarlar merkezli olması beklentisi mevcuttur. Bu beklenti doğrultusunda Uluslararası İlişkiler disiplinine daha fazla kaynak ayrılmış ve kadro desteği verilmiştir. Akademisyenler bu dönemde devlet danışmanı, think-tank yazarı, diplomat olarak görev almaya başlamıştır. Bu da akademi ile dış politika arasında bağ kurulmasını sağlamıştır. Çinli akademisyenlerin uluslararası akademi camiasında görünürlüğü artmış ve küresel literatüre girmişlerdir. 1998’de başlatılan 985 projesi ile de “Çin’i küresel düzeyde dünya çapında üniversitelere sahip bir ülke haline getirmek” ve “birinci sınıf araştırma üniversiteleri” kurmak hedefi ilan edilmiştir. Bu daha seçici bir proje olarak ele alınmış, Çinli üniversiteler bizzat kendi teorik ekollerini oluşturmaya teşvik edilmiştir. Çin Okulu fikrinin kurumsal temeli bu dönemde daha da somutlaşmıştır (chinaeducenter.com).

Döner kapı politikasına ilişkin bizzat ÇKP tarafından teşvik edilen 2014-2015 yıllarındaki ivmenin sonra da devam ettiği görülmektedir. Özellikle bunu sempozyum vb. konuşmalarında vurgulayan Xi Jinping, Nisan 2016’da Siber Güvenlik ve Bilişim Sempozyumu’nda yaptığı konuşmada, “Yeteneklerin hareketliliği konusunda kurumsal sınırları yıkmalı, yeteneklerin hükümet, şirketler ve düşünce kuruluşları arasında düzenli ve sorunsuz bir şekilde hareket etmesini sağlamalıyız. Yurtdışındaki döner kapı sisteminin avantajlarından da yararlanabiliriz” ifadelerini kullanarak döner kapı politikası izlediklerini açıkça belirtmektedir (Xinhua, 2016).

Özellikle bu tarihlerde çok sayıda emekli ÇKP liderinin, önde gelen Çin araştırma enstitülerine ve düşünce kuruluşlarına katıldığı görülmektedir. Örneğin, Merkez Parti Okulu’nun eski başkan yardımcısı Zheng Bijian, Pekin merkezli düşünce kuruluşu Çin Reform Forumu’nun başkanlığına getirilirken, eski devlet danışmanı Tang Jiaxuan, Çin Ulusal Uluslararası Çalışmalar Derneği (CNAIS) başkanlığına getirilmiştir. Eski dışişleri bakanı Li Zhaoxing, Nankai Üniversitesi Zhou Enlai Devlet Okulu ve Pekin’deki Dışişleri Enstitüsü Diploması ve Uluslararası İlişkiler Okulu’nun dekanlığını yapmıştır. 2012 yılında emekli olan eski devlet konseyi üyesi Dai Bingguo da, Jinan Üniversitesi’nin yönetim kurulu başkanlığı ve Pekin Üniversitesi Uluslararası ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü’nün fahri dekanlığı görevlerini üstlenmiştir. Politbüro üyesi ve ÇKP Merkez Komitesi Politika Araştırma Ofisi direktörlüğü yapmış olan Wang Huning, akademide yükselmiş ve ardından Politika Araştırma Ofisi’nde çalışmalar yürütmüştür. Aynı şekilde, ÇKP Merkez Komitesi Merkez Ekonomi Liderlik Grubu Direktörü Liu He, mevcut görevine gelmeden önce Devlet Bilgi Merkezi ve Devlet Konseyi Kalkınma Araştırma Merkezi’nde (DRC) çalışmıştır. Bu dönemde üniversitelere bağlı araştırma merkezlerinde ve düşünce kuruluşlarında çalışan akademisyen ve araştırmacıların parti liderliği içerisinde de etkili olduğu görülmektedir (Li, 2017).

Pensilvanya Üniversitesi Think Tank’ler ve Sivil Toplum Programı (TTCSP) tarafından yıllık olarak yayımlanan Global Go To Think Tank Index raporuna göre (McGann, 2021, s.44), Çin bugün ABD’den sonra dünyada en fazla düşünce kuruluşuna sahip ülke konumundadır. Çin’in yumuşak gücünü ve küresel yönetim iddialarını desteklemek için çalışan bu düşünce kuruluşları, büyük güç rekabeti, ABD-Çin rekabeti, Kuşak Yol Girişimi, Küresel Güney, küreselleşme, BRICS gibi jeopolitik ve jeoekonomik gündemlere ve Tayvan, Güney Çin Denizi, Asya-Pasifik mücadelesi gibi güvenlik konularına odaklanmaktadır (Chaguan, Economist, 2019).

Bir kısmı üniversitelere bağlı araştırma merkezleri olan ve diğerleri de akademiyle entegre çalışmalar yürüten bu düşünce kuruluşları Uluslararası ilişkiler disiplininin odaklandığı başlıklar üzerinde de etkili olmuştur. Uİ disiplini Batı merkezli teorileri öğrenme, eleştirel bir bakış kazanma ve Çin'e özgü teoriler üretme süreci farklı tartışma ve odaklanma gündemlerine sahne olurken, düşünce kuruluşları ile bu entegrasyon dönemi devlet ve ulusal çıkar odaklı düşünme ve üretme biçimini beraberinde getirmiştir. Öte yandan Çin'e özgü düşünce kuruluşu geliştirme hedefi, Çin'e özgü Uluslararası ilişkiler teorisi geliştirme hedefiyle uyumlu ilerlemiş ve Batı'nın "Çin tehdidi" anlatısına karşı Çin devletinin küresel sahnede resmi söyleminin desteklendiği kavramların üretimine de hizmet etmiştir: "İnsanlığın Ortak Kader Topluluğu", "insanlık için ortak bir geleceğe sahip topluluk", "barışçıl yükseliş", "kazan-kazan politikası" vb. söylemler bu üretimin başlıca örnekleridir. Bu süreç bir yandan genç akademisyenlerin bilgi üretim sürecine katılmasını, Uluslararası ilişkilerde Çin Okulu inşa çabalarını teşvik ederken, diğer yandan Uİ akademisyenlerinin ve teorisyenlerinin dış politika yapım sürecindeki etkisini de artırmıştır (Eliküçük Yıldırım, 2018, s. 112-131).

Çin akademisindeki bu teorik arayış, hükümetin dış politika stratejisiyle de bağlantılıdır. Yukarıda bahsedilen "İnsanlığın Ortak Kader Topluluğu", "insanlık için ortak bir geleceğe sahip topluluk", "barışçıl yükseliş", "kazan-kazan politikası" gibi söylemler Çin'in bir yandan hegemonyacılığa, tek taraflılığa ve tek kutupluluğa karşı olduğunu vurgularken, uluslararası düzeni güç ilişkisi, rekabet, sıfır toplamı oyun gibi ana akım rasyonalist Uİ kavramları üzerinden değil; çok taraflılık, ilişkisellik, karşılıklı bağımlılık gibi "pozitif" ve "barışçıl" kavramlar üzerinden yorumladığına işaret etmektedir. Hem Uİ akademisi hem de düşünce kuruluşları bu kavramların altını doldurarak, Çin'in bilgi üretimine, küresel söylem gücünü artırmasına ve Çin'in "barışçıl yükseliş" iddiasına teorik çerçeve oluşturarak Çin perspektifinin yerleştirilmesine hizmet etmektedir. Bu kavramların somutlaşması ve iyi düşünülmüş siyasi programlara dönüşmesi ve uygulama fikirleri geliştirilmesi ise bu siyasi etiketlerin içeriğini daha da zenginleştirmeye çalışan Uİ akademisyenlerinin, düşünce kuruluşu uzmanlarının veya politika yapımcıların çalışmalarına bağlıdır. Bu kavramların hem akademik hem politika söyleminde eşzamanlı olarak dolaşıma girmesinde ise düşünce kuruluşlarının yayınları ve raporları ana kanallardan biri olarak görülmektedir (Godehardt, 2016, s. 18-20).

Bu bağlamda akademisyenlerin, parti kadrolarında görev almasının, karar alma süreçlerine entelektüel bir derinlik katacağı ve politika yapım süreçlerinde uzmanlaşmayı ve profesyonelliği artıracak düşünölmektedir. Bu akademisyenlerin Çin'in uluslararası arenada pozisyonunu daha iyi ifade edebilme becerisini artırması beklenmektedir. Öte yandan devletle iç içe geçmişlik ve hibrit yapı devlet dışı ve eleştirel perspektiflerin eksikliğini beraberinde getirmektedir, dolayısıyla teori üretim sürecinde sınırlılıklara yol açmaktadır (Menegazzi, 2018, s. 158).

Özetle, Çin'de düşünce kuruluşları, Uluslararası ilişkiler disiplininin hem teorik hem de pratik gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Bu rol karşılıklı olmakla birlikte, devlet çizgisiyle sıkı sıkıya bağlıdır ve aynı zamanda küresel rekabette söylem üretme işlevi taşımaktadır. Hâkim Batılı Uİ teorilerinin "Çin tehdidi" anlatısına karşı Pekin, Batı ile olan epistemolojik mücadelesinde, kendi Uİ teorisini ve söylemini geliştirme hedefi doğrultusunda düşünce kuruluşlarını kilit ve stratejik araçlar olarak görmektedir. Bu bağlamda akademi-politika bağı da güçlenmiştir.

SONUÇ

Çin'de düşünce kuruluşlarının gelişimi ve akademi ile devlet yapısı arasındaki derinleşen entegrasyon, çağdaş uluslararası ilişkiler sisteminde bilgi-iktidar ilişkisinin nasıl şekillendiğine dair dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir. 1950'lerden itibaren farklı evrelerde gelişim gösteren bu yapılanma, özellikle 2000'li yıllardan sonra yeni bir ivme kazanmış ve Xi Jinping döneminde sistematik ve kurumsal bir nitelik edinmiştir. Çin Komünist Partisi'nin “Çin özellikleri taşıyan yeni tip düşünce kuruluşları” vizyonu, bu kurumları yalnızca politika danışmanlığı sunan teknik birimler olmaktan çıkarıp, küresel söylem rekabetinde rol üstlenen stratejik aktörler haline getirmiştir.

Akademi, düşünce kuruluşları ve hükümet organları arasında işleyen döner kapı politikası, teorik bilgi üretimi ile pratik politika yapımı arasındaki sınırları belirsizleştirmiş ve hibrit bir entelektüel yapı ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda düşünce kuruluşları, genç araştırmacılar ve akademisyenler için de hem Uluslararası İlişkiler teorisi hem politika analizi açısından bir tür kadro okulu işlevi görmektedir; böylece teori üretimi ile karar alıcılar arasındaki kurumsal yakınlığı artırmaktadır. Ortaya çıkan bu hibrit yapı, Uluslararası İlişkiler disiplininin Çin'deki gelişimine ivme kazandırmış; kimilerince Çin Okulu olarak adlandırılan yerli teorik yaklaşımların oluşumuna katkı sağlamış; Batı merkezli teorilere alternatif perspektifler geliştirilmesini teşvik etmiş; uluslararası düzene dair tartışmaları zenginleştirmiş ve bu perspektiflerin küresel çapta yayılmasını sağlayarak aktif “bilgi ihracına” olanak tanımıştır. Bununla birlikte, söz konusu süreç akademik özgürlük ve eleştirel düşünce açısından ciddi sınırlılıklar barındırmaktadır. Devlet kontrolü ve yönlendirmesi altında şekillenen entelektüel üretim, “özerklik” sorunsalını beraberinde getirmekte; teorik çeşitlilik, metodolojik çoğulculuk ve entelektüel yaratıcılık açısından potansiyel kısıtlamalar yaratmaktadır (Huang, 2015).

Çin'in yükselişiyle birlikte şekillenen düşünce kuruluşları deneyimi, yükselen güçlerin küresel sistemde meşruiyet kazanma ve söylem gücü elde etme stratejileri açısından da dikkat çekicidir. “İnsanlığın Ortak Kader Topluluğu”, “barışçıl yükseliş”, “barışçıl gelişme” ve “kazan-kazan politikası” gibi kavramların üretilmesi, Batı'nın “Çin tehdidi” anlatısına karşı sistematik bir karşı-anlatı inşa etme çabası olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda düşünce kuruluşları, hem Çin'in yumuşak güç kapasitesini artıran hem de küresel yönetim alanındaki iddialarını entelektüel temellere oturtmayı amaçlayan kritik araçlar olarak işlev görmektedir. Ayrıca bu kuruluşlar, dış politika yapımında giderek daha belirgin hale gelen bir şekilde danışmanlık rolü üstlenmektedir.

Sonuç olarak, Çin'deki düşünce kuruluşları ve akademi-devlet ilişkisi, Uluslararası İlişkilerde bilgi üretiminin ekonomi politliğini anlamak açısından önemli dersler sunmaktadır. Bu model hem başarıları hem de sınırlılıklarıyla devlet yönlendirmeli entelektüel üretimin imkanlarını ve risklerini görünür kılmaktadır. Çin'in küresel güç olarak yükselişinin sürdüğü bir dönemde, akademiye entegre düşünce kuruluşlarının ülkenin entelektüel kapasitesini ve uluslararası konumlanışını etkileyen önemli bir faktör olmaya devam edeceği; aynı zamanda küresel Uluslararası İlişkiler disiplindeki çoğulculuğu teşvik edeceği görülmektedir. Bununla birlikte, söz konusu gelişmelerin akademik özerklik, eleştirel düşünce ve entelektüel yaratıcılık gibi akademik değerlerle nasıl uyumlaştırılacağı hem Çin Uluslararası İlişkiler topluluğu hem de küresel akademik topluluk açısından tartışılmaya devam edilmesi gereken önemli bir mesele olarak durmaktadır.

KAYNAKÇA

- ABB, P. (2013). China's Foreign Policy Think Tanks: Changing Roles and Structural Conditions. GIGA Research Unit: Institute of Asian Studies, No. 213.
- ACHARYA, A. (2014). Global International Relations (IR) and Regional Worlds: A New Agenda for International Studies. *International Studies Quarterly*, Volume 58, Issue 4, ss. 647–659.
- ALLISON, G. T. (2017). Destined for War? *The National Interest*, No. 149, ss. 9-21.
- ARIZA, R.; DANILO, E.; NESTOR, G. (2024). The revolving doors in academia, government and think tanks: Colombian neoliberal economists as a case study, *ZÖSS Discussion Paper*, No. 107, Universität Hamburg, Zentrum für Ökonomische und Soziologische Studien (ZÖSS), Hamburg.
- BİLGİN, P.; LING, L.H.M. (2017). *Asia in International Relations Unlearning Imperial Power Relations*. Routledge.
- BUZAN, B. (2010). China in International Society: Is 'Peaceful Rise' Possible? *The Chinese Journal of International Politics*, 3, ss. 5–36.
- CASARINI, N. (2015). The role of think tanks in China. In *The EU–China Relationship: European Perspectives*. World Scientific, ss. 88–97.
- CHAGUAN (2019). China says it wants more “independent” think-tanks. (2019, 14 Mart). *The Economist*. Erişim Adresi: <https://www.economist.com/china/2019/03/14/china-says-it-wants-more-independent-think-tanks>
- CHEN, D. (2016). How Academia Can Help Build Trust Between China and the World. (2016, 5 Haziran). *The Diplomat*. Erişim Adresi: <https://thediplomat.com/2016/06/how-academia-can-help-build-trust-between-china-and-the-world/>
- BULL, H. (1972). The theory of international politics 1919–1969. In B. Porter (Ed.), *The Aberystwyth papers: International politics 1919–1969* (30–55). London: Oxford University Press.
- GODEHARDT, N. (2016). No End of History A Chinese Alternative Concept of International Order? SWP Research Paper, Berlin.
- HOFFMANN, S. (1997). An American Social Science: International Relations. *Daedalus*, Vol. 106, No. 3, Discoveries and Interpretations: Studies in Contemporary Scholarship, Volume I (Summer, 1977), ss. 41-60.
- HUANG, Y. (2015). China's Think-Tank Great Leap Forward. (2015, 28 Eylül). *Forbes*. Erişim Adresi: <https://www.forbes.com/sites/yanzhonghuang/2015/09/28/chinas-think-tank-great-leap-forward/>
- IKENBERRY, G. J., WANG, J., & ZHU, F. (2015). *America, China, and the Struggle for World Order: Ideas, Traditions, Historical Legacies, and Global Visions*. Palgrave Macmillan.

- IKENBEYYR, G. J., (2011). The Future of the Liberal World Order: Internationalism After America. Foreign Affairs, May/June 2011. Erişim Adresi: (<https://www.foreignaffairs.com/future-liberal-world-order>)
- KUMAR, S. (2018). Theorising Chinese International Relations and the Rise of China: A Preliminary Investigation. *Relaciones Internacionales*, 27(54), 23–32.
- LI, C. (2009). China's New Think Tanks: Where Officials, Entrepreneurs, and Scholars Interact. (2009, 14 Ağustos). The Brookings Institution. Erişim Adresi: <https://www.brookings.edu/articles/chinas-new-think-tanks-where-officials-entrepreneurs-and-scholars-interact/>
- LI, C. (2017). Power of Ideas: The Rising Influence of Thinkers and Think Tanks in China. World Scientific Publishing Company.
- LI, C.; XU, L. (2017). Chinese think tanks: A new “revolving door” for elite recruitment. (2017, 10 Şubat). The Brookings Institution. Erişim Adresi: <https://www.brookings.edu/articles/chinese-think-tanks-a-new-revolving-door-for-elite-recruitment/>
- MCGANN, J. G. (2021). 2020 Global Go To Think Tank Index Report. TTCSP Global Go To Think Tank Index Reports, University of Pennsylvania.
- MCGANN, J. G. (2016). The Fifth Estate: Think Tanks, Public Policy, and Governance. Brookings Institution Press.
- MEDEIROS, E. (2004). Agents of Influence: Assessing the Role of Chinese Foreign Policy Research Organizations After the 16th Party Congress. Civil-military change in China: elites, institutes, and ideas after the 16th Party Congress / edited by Andrew Scobell, Larry Wortzel (Carlisle, PA : Strategic Studies Institute, Army War College, 2004), chapter 9, 279-307.
- MEARSHEIMER, J. J. (2019). Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order. *International Security*, 43(4), 7–50.
- MEARSHEIMER, J. J. (2001). The tragedy of great power politics. W. W. Norton & Company.
- MENEGAZZI, S. (2018). Rethinking Think Tanks in Contemporary China. Palgrave Macmillan Cham.
- NYE, J. S.; WELCH, D. A. (2021). Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- QIN, Y. (2011). Development of International Relations Theory in China: Progress Through Debates. *International Relations of the Asia-Pacific*, 11, 231–257.
- QIN, Y. (2007). Why is There No Chinese IR Theory. *International Relations of the Asia-Pacific* 7, no. 3.
- QIU, Z. (2015). From Academia to Politics: When Scholars Rule China. *China Brief*, 15(23).
- SHAMBAUGH, D. (2002). China's International Relations Think Tanks: Evolving Structure and Process. *The China Quarterly*, 171, 575–596.

- TANNER, M. S. (2002). Changing Windows on a Changing China: The Evolving “Think Tank” System and the Case of the Public Security Sector. *The China Quarterly*, 171, 559–574.
- TAMMEN, R. L.; KUGLER, J. (2006). Power Transition and China–US Conflicts. *The Chinese Journal of International Politics*, Volume 1, Issue 1, Summer 2006, ss. 35–55.
- TICKNER, A. B.; BLANEY, D. L. (2012). *Thinking International Relations Differently*. Routledge.
- WALTZ, K.; FEARON, J. (2012). A Conversation with Kenneth Waltz. *Annual Review of Political Science*, Vol. 15:1-12.
- WANG, Y. (2009) “China: Between Copying and Constructing,” in Tickner and Waever, *International Relations Scholarship Around The World*. Routledge, 103. 12.
- WU, D. D. (2017). What Kind of Think Tanks Does China Want to Establish? (2017, 5 Mayıs). *The Diplomat Dergisi*. Erişim Adresi: (<https://thedi diplomat.com/2017/05/what-kind-of-think-tanks-does-china-want-to-establish/>)
- Yan, X. (2018). Academic Research on International Relations in the Last Forty Years since the Beginning of Economic Opening and Reform. Erişim Adresi: (<http://www.aisixiang.com/data/114932.html>)
- YILDIRIM, ELİKÜÇÜK, N. (2018, Haziran). Statü, Kimlik ve Sosyal Hiyerarşi: Çin Akademisindeki Uluslararası Strateji Tartışmaları. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ZHANG, Y. (2020). *The Chinese School, Global Production of Knowledge, and Contentious Politics in the Disciplinary IR*. University of Bristol.
- ZHANG, W. (2012). *The China Wave: Rise of a Civilizational State*. World Century Publishing Corporation.
- ZHAO, T. (2011). *The Tianxia System: An Introduction to the Philosophy of a World Institution*, China Renmin University Press.
- ZHU, X. (2009). The Influence of Think Tanks in the Chinese Policy Process: Different Ways and Mechanisms. *Asian Survey*, 49(2), ss. 333–357.
- ZHU, X. (2013). *The Rise of Think Tanks in China*. China policy series; 28, Routledge.
- ZHU, X., & XUE, L. (2007). Think Tanks in Transitional China. *Public Administration and Development*, 27(5), 452–464.
- ZHU, X. (2020). Think tanks in politically embedded knowledge regimes: Does the “revolving door” matter in China? *International Review of Administrative Sciences*, 86(2), 295–315.
- China Education Center. Erişim Tarihi: (1 Ekim 2025). Erişim Adresi: <https://www.chinaeducenter.com/en/cedu/ceduproject211.php>

China Focus: Xi calls for developing China into world science and technology leader. (2018, 29 Mayıs). Xinhua Haber Ajansı. Erişim Tarihi: (29 Eylül 2025). Erişim Adresi: http://www.xinhuanet.com/english/2018-05/29/c_137213175.htm

Devlet Konseyi'nin, Dünya Çapında Birinci Sınıf Üniversiteler ve Birinci Sınıf Disiplinlerin Koordineli Gelişimini Hedefleyen Genel Planın Yayımlanmasına İlişkin Bildirisi. (2015, 5 Kasım). Çin Hükümeti Resmi Web Sitesi. Erişim Tarihi: (29 Eylül 2025). Erişim Adresi: https://www.gov.cn/zhengce/content/2015-11/05/content_10269.htm

Xi calls for new type of think tanks. (2014, 27 Ekim). Xinhua Haber Ajansı. Erişim Tarihi: (29 Eylül 2025). Erişim Adresi: (<https://www.globaltimes.cn/content/888538.shtml>)

Xi Jinping'in Ağ Güvenliği ve Bilgi Teknolojisi Sempozyumu'ndaki Konuşması. (2016, 19 Nisan). Xinhua Haber Ajansı. Erişim Tarihi: (1 Ekim 2025). Erişim Adresi: (http://www.xinhuanet.com/politics/2016-04/25/c_1118731175.htm)

Yüksek düzeyde bir bakış açısı, net bir yönelim, kesin bir odak noktası ve dinamik mekanizmalara sahip yeni bir tür düşünce kuruluşu kurmak. (2015, 12 Kasım). Guangming Daily. Erişim Tarihi: (1 Ekim 2025). Erişim Adresi: (http://epaper.gmw.cn/gmrb/html/2015-11/12/nw.D110000gmrb_20151112_1-02.htm?div=-1)

ZAKARIA, F. (2021). Fareed Zakaria Hosts CHINA's IRON FIST: Xi Jinping and the Stakes for America. CNN. Erişim Tarihi: (19 Kasım 2025). Erişim Adresi: (<https://cnnpressroom.blogs.cnn.com/2021/11/18/fareed-zakaria-hosts-chinas-iron-fist-xi-jinping-and-the-stakes-for-america/>)